

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Theologiæ Speculativæ Scholasticis Prælectionibus Et Exercitiis Accommodatæ Libri IV

Haunold, Christoph

Ingolstadii, 1678

Contr. I. An dictamen practicu[m] possit esse erroneum, vel inevidens.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82733](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82733)

minorem. Si adest cognitio representans simul cum amabilitate objecti directi, aliquam rationem mali, absterrentem ab intensione ut quinque, concedo maiorem, & nego minorem, ac dico, tunc adesse actum positivum, quo dico: *nolo me nimium intendere*. Si verò non adest talis cognitio de difficultate intensionis, prout vel nunquam vel raro adest, tunc nego maiorem & ejus hypothesein, ac dico voluntatem tunc elicituram intensionem ut quinque, quia posito quodd se solvat in prosecutionem objecti, toto impetu quo vigore cognitionis potest, fertur in illud.

Eodem modo solvitur aliud argumentum de omissione actus imperantis reflexi. Respondetur enim, quodd quando non adest cognitio sufficiens ad imperium, non omittatur liberè, sed necessariò: quando autem adest cognitio sufficiens, tunc vel elicitur actus imperans cum imperato, vel elicitur notitia actus imperati, juxta dicta paulò superius de actu imperante & imperato.

☉(0)☉

C A P V T IV.

DE MORALITATE ACTVVM HVMANORVM, EORVMQUE REGVLA PROXIMA.

230. **A**ctus Moralis est actus voluntatis liber, elicitus cum advertentia rationis ad aliquam primam & universalem regulam nostrorum actuum, in ordine ad ultimum nostrum finem; hoc est: cum advertentia ad regulam vel precipientem, vel consulentem, vel permittentem, vel prohibentem.

Hinc facile resolvitur quaestio, utrum moralitas sit forma distincta ab omni entitate physica. Fuerunt enim, qui putarent non posse aliter explicari divisionem actus in actum physicum & moralem, nisi dicatur, moralitatem consistere in aliquo non physico, vel certè aliquid illi superaddere non physicum, adeoque consistere in Ente rationis.

231. Verùm hæc sententia cum pluribus similibus philosophicis, jam est antiquata. Cum enim hujus ipsius entis rationis fundamentum assignandum sit, convertibile cum illo, & quod in actu physico non reperiatur, jam habetur antecederet ad omne ens rationis diversificatio actus moralis à physico: quid ergo superaddendum est Enti rationis?

232. Discrimen autem inter actum physicum & moralem jam est indicatum. Discrepant enim merè per considerationem extrinsecam: quatenus enim actus consideratur secundum se, substat considerationi physicae, quatenus consideratur in ordine ad dictamen rationis, & ut conferens ad ultimum finem, vel ab eo abducens, substat considerationi morali.

233. Duplex autem datur regula nostrorum actuum, proxima, & remota. Regula proxima est ipsum dictamen rationis practicum, quo judicamus, ex gr. *mentiri esse inhonestum, subvenire egeno esse honestum*. Regula remota est ipsa moralitas objectiva; & est sita in ipso objecto volibili quotali, neque enim mendacium est inhonestum,

quia ratio dicitur, sed e contra, ideo ratio dicitur esse inhonestum, quia à parte rei, nemine affimante, inhonestum est. Itaque dictamen rationis est quasi applicatio objectivæ moralitatis; ac proinde fundamentalis seu prima regula omnis moralitatis existit in objecto illius dictaminis, indeque dictamen vocatur *Regula proxima*, Moralitas verò objectiva vocatur *Regula Remota seu prima*. Vtraque Regula pluribus examinanda est. Incipiendum à Regula proxima, quæ vocatur *Conscientia*, ad quam discutiendam non prerequisite accurata & metaphysica notitia regule remotæ, sed interea sufficit notitia quadam vulgaris, quam omnes facile habent.

CONTROVERSIA I.

An dictamen practicum possit esse erroneum, vel inevidens.

Quæritur, an aliquod dictamen erroneum possit esse proxima Regula actus boni moralis.

234. Communis est sententia negativa. P. Granadus *contr. 2. rr. 12. d. 3. s. 4.* assentit quidem probabile esse, semper intervenire, saltem virtualiter, judicium evidens, quando homo bene operatur, non loquitur tamen satis universaliter, sed tantum de actu bono. Cardinalis de Lugo *disput. 10. de fide. s. 2. n. 28.* supponit communem sententiam ut certam. *Non peccatur*, inquit, *sine cognitione evidenti obligationis*, vel certè obligationis inquirendi. P. Martinus Esparza *q. 22. in fine*, sic habet. *Ultimum dictamen conscientie semper est evidens, & evidens conforme voluntati divinae, nec potest illi subesse falsum, uti clarius apparebit in duplici questione sequenti.* Verùm lectis & relectis sequentibus questionibus, non invenio maiorem declarationem, sed semper

semper idipsum supponi. Card. Pallavicinus magis ex professo tractat. d. 9. q. 4. a. 1. Omitto citare P. Franciscum Bardi, & quosdam alios morales Theologos.

235. DICO 1. Judicium etroneum & invincibile, potest quidem inducere obligationem, sed non regulare proximè & immediatè actum bonum, neque actus subsequens malus ideo erit malus, quia est illi difformis, sed iudicium proximum semper debet esse verum.

236. Prima pars declaratur. Si ex invincibili errore iudico ex. gr. comestionem carnis fuisse esse contra legem Dei, & hoc iudicio non obstante comedo, dicendo: *volo comedere suillam, non obstante eius prohibitione*. Certum est, talem actum esse malum. Ratio est, quia actus voluntatis accipit suam bonitatem & malitiam ab objecto non prout illud est in se & realiter, sed prout est in nostro intellectu & intentionaliter. Unde non minus laudaretur ille, qui inculpabiliter iudicans, honestum esse eruere sibi physice oculum ad cavendum scandalum, erueret, quam laudaretur, si reverà objectivè hoc ipsum honestum esset.

Hinc etiam est, quod sublato deinde errore; adhuc conscientia nos redarguat, vt experientia docet. Probatur jam secunda pars Conclusionis. 1. Repugnat, actum esse conformem suæ regulæ, seu cognitioni regulanti, & tamen non esse honestum: ergo repugnat iudicium dicens: *esse hic & nunc honestum comedere carnes*, esse falsum. Probatur Consequentia. Si enim est falsum, ideo erit falsum, quia actus regulatus quem affirmat esse honestum, non est honestus: atqui repugnat enim non esse honestum, quem dictamen regulans dicit esse honestum, cum sit essentialiter conformis suæ regulæ: ergo repugnat iudicium proximè dirigens actum esse falsum.

237. Probatur 2. Dictamen practicum debet esse actus Prudentiæ, vt omnes supponunt ex Aristotele 6. Eth. c. 2. docente, & rationem veram, & appetitum rectum esse oportere, vt operatio sit studiosa: & ibidem sæpe docet, nullum actum posse esse bonum sine prudentia: atqui actus Prudentiæ semper est verus. Ergo. Hoc argumentum facile jam applicatur actui malo. Nam impossibile est me agere malè, quin tunc, in sensu diviso, possem agere benè, quia liberè ago malè. Sed non possem agere benè, nisi adesset dictamen Prudentiæ: ergo nunquam possum agere malè, quin adsit dictamen Prudentiæ cui contrarietur actus malus. Subsumo: atqui omnis actus prudentiæ est actus verus: est enim actus virtutis intellectualis. Ergo &c.

238. DICO 2. Regula proxima actus moralis debet esse evidens & infallibilis, & quidem evidentià metaphysicā. Probatur. Dictamen ultimum, debet esse actus Prudentiæ propriè dictus: sed omnis actus Prudentiæ est metaphysicè evidens. Ergo. Minor probatur: quia actus Prudentiæ directivus est actus nullum præ-

supponens imperium voluntatis, alioquin abundum esset in infinitum: ergo debet determinatio provenire ab objecto. ergo huiusmodi actus hocipso est metaphysicè evidens.

239. Probatur 2. Est ex terminis evidens, quod qui actu conatur, quantum potest, operando placere Deo, hocipso non displiceat Deo: seu quod idem est, qui actu conatur quantum potest operari honestè, hocipso operetur honestè, & consequenter est etiam ex terminis evidens, quod qui in se experitur huiusmodi conatum operandi honestè quantum potest, hocipso non possit formidare, an non fortassis operetur inhonestè: atqui si dictamen proximum conscientia posset esse inevidens, posset simul stare huiusmodi conatus operandi honestè, & tamen operatio non esse honesta: item posset simul stare experientia de tali conatu, & formido de honestate operationis. Ergo &c. Minor probatur: nam iudicium proximè dirigens si non est evidens, potest stare cum hoc actu: Fortè hic & nunc sic operando non operor honestè, cum tamen hic & nunc non sit in mea potestate habere aliud iudicium evidens nisi de honestate actus. Ad has probationes reducendæ sunt quædam aliæ Recentiorum, alioquin nihil probant, & pluralitate verborum rem claram involvunt & obscurant.

240. Obijcitur 1. Certum est, de multis objectis cum magna vtrunque probabilitate contrarietate inter Doctores, sintne licita necne: Certum item est, me tunc honestè posse alteram ex illis opinionibus sequi, saltem illam quæ est probabilior, aut æquè probabilis, saltem extrinsecè; atqui sic operando nullum habeo iudicium evidens de honestate operationis, sed tantum probabile. ergo proximum dictamen potest aliquando non esse evidens, sed tantum probabile. Respondent aliqui cum P. Francisco Bardi, distinguendum esse inter honestatem objecti, & inter honestatem operationis liberæ: concedunt ergo circa honestatem objecti versari posse iudicium probabile, sed circa honestatem operationis iudicium semper esse evidens. Verum hæc distinctio, nisi aliter explicetur, non subsistit. Nam honestas objecti non potest præscindi ab honestate operationis, cum sit denominatio desumpta ab operatione, vel certè per ordinem ad operationem sit explicanda: esse enim honestam comestionem carnis, formalissimè idem est, ac: posse honestè aliquem velle comedere carnes. Itaque ad objectionem

241. R. Negando minorem: tunc enim illud iudicium directum de honestate operationis, considerata secundum intrinseca principia, non est dictamen proximè dirigens actum, & respectivè vocatur melius, *dictamen specularium*, potestque simpliciter esse falsum (juxta ea quæ dicturi sumus infra, de Regula moralitatis objectivæ) & tamen fundare actum voluntatis honestum, quia fundat aliud dictamen evidens, & formaliter vel virtualiter hic syllogismus.

Vnusquis-

Vnusquisque facit licitè id, quod vel ex intrinsecis principiis, vel ob aliorum auctoritatem iudicat probabilius licere, etiam si oppositum etiam sit probabile: sed ego hîc & nunc iudico ex intrinsecis principiis &c. Licitum esse comedere carnes suillas: ergo hîc & nunc licet mihi comedere carnes suillas. Major est evidens, tum ob rationes allatas, tum ob dicenda paulò post, circa opinionis probabilis usum, ubi hæc reflexio magis explicabitur. Minor est etiam evidens, quia cadit supra propriam experientiam.

242. Objicitur 2. Ex nostra conclusione sequitur, nunquam peccari cum defectu plenæ deliberationis, seu semideliberatè: hoc autem est contra omnes Theologos, excusantes multa à peccatis mortalibus propter semideliberationem, & tamen volentes committi peccata venialia. Sequela verò probatur. Nam ubi habetur evidentia metaphysica, est plena deliberatio. atqui per nos semper habetur evidentia metaphysica: ergo & plena deliberatio. R. Nullum dari actum moralem, qui non sit plenè deliberatus in ordine ad aliquod prædicatum objecti, ut etiam notavit Card. Pallavicinus: *libello de fide* n. 129. omnis enim cognitio repræsentans unum confusè, repræsentat aliud clarè. Quando ergo fit peccatum veniale ex defectu plenæ deliberationis, hoc inde est, quia *inhonestas* ut sic repræsentatur evidenter, non item gradus inhonestatis. Quidam RR. ajunt, hanc semiplenam deliberationem provenire ex eo, quod vehementia passionis impedit efficaciam evidentiae. Sed hæc Responsio non placet, quia passio non aliter potest impedire evidentiam de malitia gravi, ut peccatum subsequens non sit grave, nisi omnino impediendo evidentiam de malitia gravi, & relinquendo evidentiam de malitia non gravi.

CONTROVERSIA II.

Quid requiratur & sufficiat ad Theologicam Probabilitatem opinionis.

243. Dicendum est, ad probabilitatem opinionis practicæ, requiri fundamentum positivum magni momenti, non tantum consideratum secundum se, sed etiam respectivè, ita ut adhuc virum doctum & prudentem ac timoratum movere possit, non obstantibus motivis contrariis defacto occurrentibus. Probatur à paritate. Hæretici formales habent sæpe motivum aliquod sui erroris, quod secundum se solum spectatum, quandoque esset magni momenti; quia tamen fundamentis contrariis, altiore principio, divinâ videlicet revelatione nixis, penitus enervantur, ut nullius prudentis assensum mereantur, ideo opinio hæretica vocatur simpliciter improbabilis. Simile quid contingere posset in materia morali.

244. Hinc colligitur, fieri posse, ut aliqua opinio ex probabili evadat improbabilis, si

nimirum de novo aperiuntur fundamenta contraria tam ponderosa & vrgentia, solutionesque fundamenti oppositi tam solidae, ut omnem vim obtinendi prudentem assensum amittant.

245. Advertunt insuper rectè DD. non tolli probabilitatem opinionis apud eum, cui occurrit ratio in contrarium, quam ipse dissolvere non possit: prudenter enim cogitare potest, ab alio eam esse dissolvendam. Secus esset, si tibi aliqua probatio evidens esset, tunc enim in contrarium aliorum auctoritas tibi non suffragaretur, quia evidenter scires eos errare, nec penetrare tuam probationem. Verum in quaestionibus moralibus hoc vix contingit.

246. Quæritur 1. Vnde constare possit, motivum assentiendi esse tanti momenti, ut prudentem possit movere ad assensum. R. In casibus particularibus hoc facilius deprehendi potest, quam ut in genere possit definiri. Communiter tamen & rectè dicitur, tunc esse ejusmodi, quando majore vi pollet, quam illa motiva, quæ plerumque cum falsitate conjunguntur.

247. Quæritur 2. An, & quando unus Doctoris auctoritas faciat sententiam probabilem. Respondetur primò. Potest unus Doctor sententiam aliquam facere probabilem, ut habet communis sententia. Ratio est, quia si habet debitas qualitates (de quibus mox) tunc quilibet sequens opinionem improbabilem, agit ex animi levitate: ergo opinio talis doctoris non est improbabilis. Respondetur 2. Hujusmodi Doctor debet communiter in alijs doctrinis habere iudicium sanum, hoc est, non debet affectare aut facile amplecti sententias paradoxas & novas, nec debet ad suam singularem opinionem induci aliquo extrinseco emolumento, vel ex aliqua tentatione. Debet item niti tali fundamento, quod non fuerit pridem ab alijs perspectum, & ab æquè doctis tanquam improbabile rejectum. Debet insuper esse homo verax & Zelosus, hoc est desiderans, ut actiones humanæ sint conformes legibus. Debet denique habere satis universalem notitiam questionum practicarum. Respondetur 3. Si unus doctor probatæ vitæ & doctrinæ, aliquid asserat novi, de quo hucusque alij nec pro nec contra quicquam statuerunt, reddit opinionem suam aliquam probabilem, & ipse quoque Doctor eam sequi potest. Idem dicendum, si illa materia à paucis tacta sit, & eorum rationes Doctor solvat, novamque rationem asserat alijs intactam, cui idem Doctor multum fidat. Respondetur 4. Si materia fuit communiter à pluribus disputata, & ab unus omnium sensus, tunc ut Doctor singularem oppositum probabile reddat, debet niti ratione novâ validâ, & propemodum convincente intellectu. Ratio est, quia nisi talem rationem asserat, potius decet suam novam opinionem habere suspectam, quam ut alijs omnibus perscrutetur. Nam sensus communis in re morali loquitur.